

АДВОКАТ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ: ЗМІНА АКЦЕНТІВ ТА ПРАВИЛ РОБОТИ

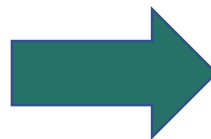
В'ячеслав Краглевич, партнер ЮК EQUITY

СУТНІСТЬ МОНОПОЛІЇ

Змінами до Конституції України адвокатура та прокуратура були перенесені до розділу 8 «Правосуддя», а саме до **ст. 131-2** та **131-1**.

- Згідно із ст. 131-2 Конституції України **виключно адвокат здійснює представництво** іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Також із Конституції України (із ст.ст. 29 та 59) визначення «**правова допомога**» було замінено на «**професійна правнича допомога**»..

утворився класичний трикутник інституцій:
судова система, адвокатура, прокуратура.

- Законом можуть бути визначені **винятки** щодо представництва в суді у **трудових спорах, малозначних справах та деяких інших випадках.**

Акцент змістився з **об'єкта** (безпосередньо допомога в сфері права) на **суб'єкт** (допомога, надана правником).

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Монополія адвокатів при наявності ряду виключень реалізовано у
Литві, Німеччині, Австрії, Нідерландах.

Адвокатська монополія відсутня взагалі у **Швеції та Фінляндії.**

у **Польщі та Румунії** монополія введена частково і регулює діяльність кількох професійних груп, що надають правову допомогу;

Абсолютна монополія адвокатів на представництво в судах із мінімальною кількістю виключень реалізована у **Бельгії, Франції та Португалії.**

Питання представництва

ЦПК

Відповідно до ч. 2 ст. 15 ЦПК України **представництво у суді** як вид правничої допомоги **здійснюється виключно адвокатом** (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до ч.1 ст. 60 ЦПК України **представником у суді може бути адвокат або законний представник;**

Відповідно до **ч. 4 ст. 62 ЦПК:**

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України "Про адвокатуру і адвокатську діяльність".

ГПК

Відповідно до ч. 2 ст. 16 ГПК України **представництво у суді** як вид правничої допомоги **здійснюється виключно адвокатом** (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до ч.1 ст. 58 ГПК України **представником у суді може бути адвокат або законний представник;**

Відповідно до **ч. 4 ст. 60 ГПК:**

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України "Про адвокатуру і адвокатську діяльність".

КАСУ

Відповідно до ч. 1 ст. 16 КАС України **представництво у суді** як вид правничої допомоги **здійснюється виключно адвокатом** (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом.

Відповідно до ч.1 ст. 57 КАС України **представником у суді може бути адвокат або законний представник;**

Відповідно до ч. 4 ст. 59 КАСУ:

Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України "Про адвокатуру і адвокатську діяльність".

Винятки з монополії

ЦПК та ГПК

Згідно з **ч. 2 ст. 60 ЦПК** та **ч. 2 ст. 58 ГПК** України адвокатська монополія не поширюється на таку категорію справ:

«Під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених у статті 61 цього Кодексу.

Під малозначними справами, згідно з **ч. 6 ст. 19 ЦПК** та **ч. 5 ст. 12 ГПК** розуміються такі:

- 1) справи, у яких ціна позову **не перевищує 100 (ста)** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (176 200 грн.);*
- 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких **перевищує 500 (п'ятсот)** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (881 000 грн.)».*

Винятки з монополії

КАСУ

Згідно з **ч. 2 ст. 60 КАС України** адвокатська монополія не поширюється на таку категорію справ:

«У справах незначної складності та в інших випадках, визначених цим Кодексом, представником може бути фізична особа, яка відповідно до частини другої статті 43 цього Кодексу має адміністративну процесуальну дієздатність.»

Під малозначними справами, згідно з **ч. 6 ст. 12 КАС** розуміються такі:

- 1) прийняття громадян на **публічну службу, її проходження**, звільнення з публічної служби, **окрім справ, в яких позивачами є службові особи**, які у значенні Закону України "Про запобігання корупції" займають відповідальне та особливо відповідальне становище;
- 2) оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо **в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію**;
- 3) оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує **100 (ста) розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (176200 грн.)**;

Обов'язок реєструватися в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі

ЦПК

Відповідно до **п. 6 ст. 14 ЦПК**, адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки **реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку**. Інші особи реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

ГПК

Відповідно до **п. 6 ст. 6 ГПК**, адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки **реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку**. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

КАСУ

Відповідно до **п. 6 ст. 18 КАСУ**, адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки **реєструють офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку**. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ЦПК

1. Суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з особи **штрафу у сумі до 0,3 (528,60 грн.) до 3 (5 286 грн.)** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у **випадку невиконання** процесуальних обов'язків, повторного чи неодноразового зловживання процесуальними правами, повторного чи систематичного неподання витребуваних судом доказів **без поважних причин або без їх повідомлення**, триваючого невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів.
2. При повторному зловживанні - штраф у сумі **від 1 (1762 грн.) до 10 (17620грн.)** розмірів прожиткового мінімуму.
3. Суд з урахуванням конкретних обставин справи **може стягнути штраф** як з учасника справи, так і з його представника.

ГПК

1. Суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з особи **штрафу у сумі від 1 (1762 грн.) до 10 (17620грн.)** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадках: **невиконання** процесуальних обов'язків, систематичного **неподання витребуваних судом доказів без поважних причин** або без їх повідомлення, триваючого невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів.
2. У випадку **повторного чи систематичного зловживання** суд, з урахуванням конкретних обставин, стягує з учасника судового процесу **штраф у сумі від п'яти (8 810 грн.) до п'ятдесяти (88 100 грн.)** розмірів прожиткового мінімуму.
3. Суд, з урахуванням конкретних обставин справи може стягнути **штраф як з учасника справи, так і з його представника.**

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КАСУ

Ст. 149 Штраф:

1. Суд **може постановити ухвалу про стягнення** в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу у сумі до **від 0,3 (528,60 грн.) до 3 (5 286 грн.)** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадках:

- 1) *невиконання процесуальних обов'язків;*
- 2) *зловживання процесуальними правами;*
- 3) *неподання витребуваних судом доказів без поважних причин або без їх повідомлення;*
- 4) *невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів.*

2. У випадку повторності Суд може **постановити ухвалу** про стягнення в дохід Державного бюджету України з відповідної особи **штрафу у сумі від 1 (1762 грн.) до 10 (17620грн.)** розмірів прожиткового мінімуму.

3. Суд з урахуванням конкретних обставин справи **може стягнути штраф як з учасника справи, так і з його представника.**

Зміни до КК та КПК України

Зміни до КПК:

Зміни до Кримінально-процесуального кодексу певною мірою були спрямовані на **реалізацію поліпшення права на професійну правничу допомогу.**

Зміни **до ст. 236 КПК України**, яким закріплено право особи, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, користуватися правовою допомогою адвоката **на будь-якій стадії** його проведення.

Зміни до КК:

Запроваджено статтю 400-1 КК **«Представництво в суді без повноважень»**:

Завідомо неправдиве повідомлення суду про повноваження представляти іншу особу в суді, а так само умисне невнесення адвокатом до ордера відомостей щодо обмежень повноважень карається штрафом до **3000 (трьох тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (51 000 грн.)** або арештом на строк до трьох місяців.

НОВЕЛИ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*У ст. 20 Проекту ЗУ «Про адвокатуру»
зафіксовано нові права адвоката:*

1. Ознайомлюватися в органах державної влади, **в органах місцевого самоврядування**, підприємствах, в установах і організаціях, а також у фізичних осіб- підприємців з документами та матеріалами, **крім тих, які містять таємну, службову інформацію, таємницю про стан здоров'я, інформацію, яка є комерційною таємницею, інформацію**, розкриття якої порушуватиме права третіх осіб на захист персональних даних, інтелектуальної власності.

2. Мати ідентифікований доступ до державних реєстрів, у тому числі Єдиного реєстру досудових розслідувань, до автоматизованої системи документообігу суду, крім реєстрів, що містять інформацію, яка є державною таємницею діяльність ескроу-агента.

*У ст. 20 Проекту ЗУ «Про адвокатуру»
зафіксовано нові права адвоката:*

1. Мати **безперешкодний доступ до приміщень судів в робочий час**, а також до приміщень судів, органів прокуратури, поліції, міністерства внутрішніх справ, правоохоронних органів, установ для попереднього ув'язнення та виконання покарань, органів державної влади у будь-який час, якщо в цих приміщеннях перебуває або утримується клієнт.

2. Звертатися зі **скаргою (заявою) щодо поведінки судді**, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді.

НОВЕЛИ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Новели щодо гарантій адвокатської діяльності:

1. Будь-які заходи забезпечення кримінального провадження, оперативно-розшукові заходи та слідчі (розшукові) дії здійснюються лише **на підставі рішення апеляційного суду, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;**

2. **Забороняється проникнення в житло або інше володіння адвоката, приміщення, в якому він здійснює адвокатську діяльність, проведення в них огляду, обшуку чи інших слідчих дій, а також проведення особистого обшуку адвоката,**

Новели щодо гарантій адвокатської діяльності:

1. **Забороняється збирання інформації в будь-якій формі та спосіб щодо спілкування, листування.**

2. **Відомості, предмети (речі) та документи, отримані в ході слідчих дій стосовно адвоката, не можуть бути використані в якості доказів обвинувачення щодо його клієнта.**

НОВЕЛИ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО АДВОКАТУРУ ТА АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Новели у сфері адвокатської таємниці:

Адвокатською таємницею є:

- а) факт звернення особи за такою допомогою;
- б) будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, у зв'язку з наданням адвокатом правової допомоги або зверненням особи за правовою допомогою;
- в) зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням правової допомоги;
- г) зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката або наданих ним клієнту в рамках правової допомоги чи інших видів адвокатської діяльності.

Нові види адвокатської діяльності:

1. **Надання інформації**, консультацій і роз'яснень з питань **медіації**, забезпечення правового супроводу, участь в організації та проведенні процедури медіації.
2. **Фідуціарна діяльність.**
3. **Діяльність ескроу-агента.**

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ

- Покращення якості правосуддя;
- Підвищення професійності судового процесу;
- Розвантаження судової системи;
- Створився класичний трикутник інституцій:
судова система;
адвокатура;
прокуратура;
- Реалізація принципу змагальності;
- Уніфікація із законодавством розвинених країн Європейського союзу.
- Реалізація права громадян на кваліфіковану юридичну допомогу;
- Багато юристів переходять на більш професійний рівень, отримуючи адвокатське свідоцтво.

- Всупереч ст. 22 Конституції України звужують зміст та обсяг конституційного права кожного на правову допомогу;
- Ускладнення доступу громадян та юридичних осіб до правової допомоги та правосуддя зокрема, через звуження права кожного на вибір захисника;
- Ймовірне збільшення витрат на правову допомогу;
- Є інструментом скасування незалежності адвокатури через посилення контролю над адвокатами з боку адвокатської бюрократії та держави.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!